

פניני הסופר

פר' ויצא תשפ"ג

דברי תורה נבחרים מתורת מרן החתם סופר זי"ע

גיליון 321

השתדלות אינה סותרת הביטחון

"ויצא יעקב מבאר שבע"

איתא במדרש: שיר המעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי, יעקב אבינו כשהלך לבית לבן, אמר אליעזר עבד אברהם הלך להביא אשה, היה בידו מתנות הרבה, ואני הולך ריקן, אח"כ אמר ח"ו לית אנא מוביד סברי מן בריי. אלא עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ.

נתקשו המפרשים מה הייתה כוונתו בתחילה. וכי חלילה חשב לאבד תקוותו בבואו.

מבאר רבינו הכתב סופר באופן נפלא. יעקב חשב מדוע צריך לברוח מלבן? הרי בכך מפחד שכאילו בידי עשו להזיקו, לזה אמר חס ושלום 'וכי אנא מוביד סברי מברי בכך שהלכתי מבית אבי.'

אח"כ התיישב בדעתו אין בכך משום חסרון באמונה. שכן דרך ההשתדלות לנוהג בטבע, והקב"ה יעשה כרצונו לטובה. זה מה שאמר לית אנא מוביד סברי בכך שאני נוהג בדרך הטבע..

שכן 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ' היינו ה' ברא את העולם שינהג בדרך הטבע, וגם זה אני עושה עכשיו.

והטעם שדייק לומר דווקא בלשון עזרי מעם ה' - שכן זה רומז על אשה, כדכתיב 'אעשה לו עזר כנגדו' ודבר זה הוא בידי שמים, שהרי מה' אשה לאיש.

שמע העולם ע"י ישראל

"מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו"

הרמב"ן מפרש את ענין חלומו של יעקב, והסולם שמלאכי אלוקים עולים ויורדים בו. כל אומות העולם, השגחה והשפעה שלהם ע"י המלאכים, אבל על יעקב אבינו ה' נצב עליו, מעל המזלות והשרים, שכן חלק ה' עמו.

אמרו חז"ל 'אין טובה בא לעולם אלא בשביל ישראל, ואין פורעניות בא לעולם אלא בשביל ישראל. יש לפרש 'בשביל' מלשון שביל כרמים, היינו כל השפע עובר דרך השביל של עם ישראל. ע"ז כתוב מלאכי אלוקים השפעת שאר האומות עולים ויורדים "בו" דרך ישראל.

לכן מדמה ישראל לעפר, רומז בזמן הגלות הכל דשין עליהם ומפוזרין בד' כנפות הארץ, ובאותו זמן בעצמו 'ונברכו' בך, מלשון מברך אילן באילן, כדברי חז"ל (פסחים פ"ד:) לא גלו ישראל לבין האומות אלא להוסיף עליהם גרים, והיינו לשון הברכה.

בזכות הענווה זוכה לשמירה

"והנה סולם מוצב ארצה"

המדרש מביא ברבה 'סולם' גמטריא סיני (430), רומז על הר סיני שבו ניתנה התורה, 'והנה מלאכי אלוקים' זה משה ואהרן. 'עולים ויורדים' כדכתיב ומשה עלה אל האלוקים - וירד משה מן ההר אל העם.

הגמ' [מסכת סוטה] דורשת את הפסוק 'ואת דכא ושפל רוח' 'אני את דכא' שכן הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכנתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה. אדם שהוא עניו הקב"ה מגביהו. כדברי הגמ' עירובין נ"ד. 'ומדבר מתנה' אם אדם משים עצמו כמדבר שהכל דשין בו, תורה נתנה לו במתנה, וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחילאל במות.

אבל כעת הניסיון הוא לאחר שעולה לגדולה, להמשיך במידת הענווה. כדכתיב 'אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח' ואמרו בגמ' (חולין פ"ט) אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכס, אפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם. שכן עם נוסף גדולה לאדם צריך לתת תודה על חלקו שאינו ראוי לו.

ואז גם שורה עליו שכונה. לכן תחילה 'אתי דכא' הקב"ה מגביהו, ואח"כ כשלא עזב מקומו ועדיין בשפלות וענווה, אז אני את דכא, שכונה שורה עליו.

לכן בחלומו ראה יעקב 'סולם מוצב ארצה' היינו מדרגת סיני עניו ושפל רוח, מוצב ארצה נפשו כעפר, מגביהו הקב"ה עד השמים. אפילו הכי נשאר בדרגה 'מוצב ארצה' ועולים ויורדים, ע"י עלייתו, ובזה וממעט עצמו יותר, זוכה ה' ל' ניצב עליו כנ"ל.

ובפתרון החלום כתוב 'הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך' דהיינו מידת הענווה של יעקב אבינו, יהיה גם בזרעך 'נפשם כעפר לכל תהיה' בזכות זה 'ופרצת ימה וקדמה ונברכו בך' הכל בזכות שממעטים עצמם, ולכן והנה אנכי עמך, היינו אני את דכא כנ"ל.

יעקב חפץ בהנהגה בטבע דווקא

"אם יהי' אלוקים עמדי ושמרני בדרך אשר אני הולך"

צריך להבין הלשון 'אם יהי' אלוקים' משמע שמסתפק הרי קיבל הבטחה 'והנה אנכי עמך' במעשה דינה שנחטפה ע"י אנשי שכם. לכאורה קשה מאוד. הרי יעקב אבינו שקול כאברהם ויצחק, ומאחר ששרה ורבקה ניצלו מפרעה ואבימלך. מדוע דינה לא ניצלה?

וי"ל ידוע נסים מעל דרך הטבע, נעשים בשם 'הוויה' שהוא מהווה כל העולמות, וברצונו יכול לבטלם, כקריעת ים סוף וכדומה. אבל הצדיקים מעדיפים שעולם כמנהגו נוהג, והניסים יהיו בדרך נסתר. בשם 'אלוקים' - 'הטבע'

יעקב רואה בחלומו 'והנה הוי' ניצב עליו ואמר לו אנכי עמך' היינו יושיע את בניו אפילו בנסים מעל דרך הטבע. אבל יעקב נדר 'אם יהי' אלוקים עמדי בדרך הטבע דייקא. והאבן אשר שמת מצבה יהי' בית אלוקים.

בחזרתו לבית אביו, ראה בחלום המלאך מביא עתודים עקודים וברודים, וכן מה שנאבק עם המלאך, והפך לב עשו ללא ניצוח מלחמה, דברים אלו אינם בדרך הטבע. חשב לא הגיעה הזמן של הנהגה בדרך 'אלוקים' דייקא

לכן במעשה דינה לא שלח מלאך למנוע שכם מנגוע עליה, להראות הכל בטבע. כשבאו שמעון ולוי בתחבולה וערמה להחליש כחם, והניצחון הגדול היה נס נסתר שהי' יעקב ואנשיו גיבורי כוח. לכן לאחר שראה הנהגה בנס טבעי. אמר לו 'עלה בית אל וקיים נדרך'

הקב"ה חפץ בתפילת רחל הצדקת

וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה.

לכאורה הפסוק היה צריך לומר 'ותהר לאה - ויעצור ה' בעד רחל' שכן מהלשון משמע שרחל נעשית עקרה עכשיו?

ש"מ שהיה ראוי עפ"י דרך הטבע נשים הצדקניות, להיות עקרות, שכן ה' מתאווה לתפילת הצדיקים (יבמות ס"ד).

א"כ בא הכתוב לומר למה ה' פתח את רחם לאה וילדה בנקל. בלא תפילה. ע"ז אמר כדי להסיר השנאה שהיה לה. אכן רחל לא נגזר עכשיו שלא יהיה לה בנים, אלא 'ורחל עקרה' עד שתתפלל מפני שאיזה ה' לתפלתה. (תקס"ד):

השנואה שקבלה מתנה...

יהודה קם בבוקר, פותח עיניים נוטל ידים. ממלמל בפיו 'מודה אני לפניך... שהחזרת בי נשמתיי תוך כדי מתחיל לראות- לחשוב, הקשיים שעיימם צריך להתמודד. מינוס בבנק. שיחה עם המלמד בחיידר לגבי התנהגות איציק.

בעודו צועד למטבח להכנת קפה. נזכר מהשידוך של דוד המתמהמה. הסמינר שלא החזיר תשובה חיוביות לשרה, הבת הנשואה טרם מצאה עבודה.

בעודו שקוע בצער על מר גורלו- סיבב משקפת לשכניו וקרוביו. נחום קיבל ידי זהב, משנה לשנה הונו הולך וטופח. שלמה זכה לשם טוב, הצלחה בתפקידו, רבים מדפקים על דלתות ביתו לקבל ממנו עצה והכוונה.

החזן התחיל ב'יהודו לה' קראו בשמו - שירו לו זמרו לו **שיחו בכל נפלאותיו** יהודה מתחיל לחשוב איזה נפלאות יש לי לשוח ולדבר בהם. ועוד עלי לשיר ולזמר.

טוב כנראה פסוקים אלו נאמרו לאחרים. אף כשהגיע למזמור לתודה, אמר זאת בפנים נפולות. הפוך ממצב בואו לפניו ברננה...

בחדר הצדדי התקיים שיעור בפרשת שבוע. החליט ממילא אין לי לאן ללכת, אכנס אשתה קצת, אטעום משהו, אח"כ נחזור הביתה.

מגיד השיעור ר' שמחה שליט"א קידמו בחיך, המשיך בדרשתו. מצאנו בפרשה את לאה אמינו. שנים רבות עיניה רכות, מתוך ככי שמא תיפול בחלק עשיו הרשע. רמאות אביה, מרצון לעשוק את יעקב, שינה את גזר דינה.

כאן מגיע 'מהפך' דווקא לאה זוכה ללדת עוד ועוד שבטי י"ה שמהם נוצר עם ישראל. בבן הבכור אומרת **ראה ה'** בעניי. כלומר אני שקועה בצרות. בבית לא אהובים אותי, אבל בשמים **רואה ה'** תקופה קצרה אח"כ מתנה נוספת הפעם כי **שמע ה'** כי שנואה אנוכי ויתן לי גם את זה' דהיינו השנאה בתוך הבית... {איזה הרגשה איומה זאת...} **למעלה ה' רואה ושומע...**

בלידת הילד הרביעי פוצחת בשירה הפעם אודה את ה' וברש"י **'שנטלתי יותר מחלקי-** מעתה יש לי להודות' כן מדובר על אותה בחורה משך שנים ישבה ובכתה על מר גורלה. ריסי עיניה נפלו מדמעות על עתידה האיום. למרבית הפלא, זוכה לקבל עוד ועוד מתנות.

בהרגשתה 'שנטלתי יותר מחלקי' קיים זו משמעות, 1 מה שיש לי עכשיו הוא גדול וחשוב [השמח בחלקו] 2. קבלתי **יותר מחלקי**, כלומר **קבלתי עודף** ואני חייבת הרבה יותר...

השומעים ישבו מרותקים, ור' שמחה ממשיך בדרשה, שימו לב מה קורה בהמשך... לאה זוכה בעוד שני בנים. **יש-שכר** הרומז על תורה 'וזבלון' הרומז על עשירות. כלומר ההודאה ובעיקר 'הכרה' מוסיפה ומגדילה את השפע לזכות לתורה ועשירות... [ישכר וזבלון]

בסיום השיעור ר' שמחה פנה ליהודה, שהגיע בפנים נפלות וכואבות, ואמר ר' **יהודה, הבחנת השיעור** כולו נסב על שמך. תזכור טוב מה שלא אמרה שנטלתי יותר מחלקי - מעתה יש עלי להודות. כדאי לך לנסות דרך זו.

קול צהלה ורנה

שפתינו אז תרננה

ברגשי כבוד ויקר הגנו להגיש את מיטב הברכות והאיחולים כלפי עטרת ראשינו ונזר תפארתינו, פרי צדיק עץ חיים, רוח אפינו ומאיד נתיבתנו, נשיא אלוקים בתוכינו, נוהג כצאן עדת מרעיתו, להדריכם על במתי התורה והיראה הישרה, בדרך הסלולה מרבינו החתם סופר ז"ע, כל רז לא אנסי ליה, גדול מרבן שמו.

קקש"ת מרן גאב"ד ערלוי ביתר שליט"א

אשר בהדרכתו וברכותיו הטהורות, יוצא לאור הגליון להשביע נפש שקוקה ממעינות הסופר,

לרגל השמחה הגדולה השורה במעונו בנישואי הנכדה הכלה החשובה בת לבנו יקירו וחביבו, מרביץ תורה לעדרים. נודע בשיעורים הנפלאים ב'אזהל שמעון' פה מפיך מרגליות, צנא מלא ספרא. מכבד ה' מגרונו, פאר מקדושים

הגאון רבי מרדכי יהודה שליט"א

עם החתן תמים למעלות, מכותר בתורה ויר"ש

הרב שמעון נ"ו

בן הג"ד אליעזר שטרן שליט"א

רב אתרא קדישא מירון

מצלאין אנו לחיי מלכא, אילין מלייא יהון לרקיעיא, שיזכה רבינו הרב שליט"א לרווחת מלוא חפניים נחת ותענוג דקדושה, יתן לו אלוקים אורך ימים ושנות חיים, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, חיים ושלום יוסיפו לו משמאי, ויזכה להנהיג קהל עדתו, מתוך שובה ונחת רבות בשנים.

ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור

